

ВЗАЄМОДІЯ БЮДЖЕТНОЇ ТА КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

©2025 КАНЄВА Т. В., БЕРЕЗНИЙ М. М.

УДК 336.1:336.7
JEL: E52; E62; G18; H12; H63

Канєва Т. В., Березний М. М. Взаємодія бюджетної та кредитної політики держави в кризових умовах

У статті досліджено теоретико-методологічні засади та практичні аспекти взаємодії бюджетної та кредитної політики держави в умовах кризових явищ економіки. Відзначено, що сучасні глобальні виклики, що спричинені економічними шоками, фінансовою нестабільністю, війсьними діями та пандемічними наслідками, актуалізують потребу в застосуванні ефективних інструментів координації державних фінансів і грошово-кредитної сфери. У дослідженні доведено, що бюджетна політика є орієнтованою на: виконання державного бюджету в умовах війни, підтримку соціальних видатків і фінансування стратегічно важливих секторів економіки та потребує тісного узгодження з кредитною політикою, яка є спрямованою на забезпечення доступності позикових ресурсів, підтримку стабільності банківської системи та контроль інфляційних процесів. Проаналізовано основні напрями впливу бюджетних інструментів та кредитних важелів на економічну динаміку та фінансовий механізм країн у кризовий період. Визначено, що їхня неузгодженість може призвести до негативних для економіки результатів: інфляційного тиску, дефіциту ліквідності, зростання боргового навантаження та зниження довіри до фінансової системи. Особливу увагу приділено питанням забезпечення виконання державного бюджету в умовах воєнного стану та підтримці функціонування фінансової системи країни. Підкреслено, що в кризових умовах держава змушена посилювати фіскальні стимули, одночасно використовуючи інструменти кредитного регулювання та залучаючи додаткові джерела фінансування державного бюджету. У статті обґрунтовано необхідність формування єдиного підходу до узгодженості бюджетної та кредитної політики держави з урахуванням специфіки національної економіки та міжнародного досвіду. Сформульовано висновок, що стратегічна мета взаємодії бюджетної та кредитної політики полягає в досягненні макроекономічної стабільності, відновленні інвестиційної активності, забезпеченні соціальної безпеки та створенні передумов для сталого економічного зростання після завершення кризового періоду.

Ключові слова: державна фінансова політика, бюджетна політика, кредитна політика, державний бюджет, макроекономічна стабільність, сталий розвиток, глобальні виклики.

Рис.: 1. Табл.: 2. Бібл.: 14.3

Канєва Тетяна Володимирівна – доктор економічних наук, професор, декан факультету фінансів та обліку, Державний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: t.kaneva@knute.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9847-0948>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2373563>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57210589884>

Березний Максим Михайлович – аспірант кафедри фінансів, Державний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: m.bereznyy@knute.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-7798-5981>

UDC 336.1:336.7
JEL: E52; E62; G18; H12; H63

Kaneva T. V., Bereznyi M. M. Interaction of Fiscal and Credit Policy of the State in Crisis Conditions

The article explores the theoretical and methodological foundations as well as the practical aspects of the interaction between the State's budgetary and credit policies in times of economic crisis. It is noted that contemporary global challenges, triggered by economic shocks, financial instability, military conflicts, and pandemic-related consequences, underscore the need to employ effective tools for coordinating public finances and the monetary-credit sector. The study shows that budgetary policy is focused on: implementing the State budget during wartime, supporting social expenditures, and financing strategically important sectors of the economy, and requires close coordination with credit policy, which aims to ensure the accessibility of loan resources, support the stability of the banking system, and control inflationary processes. The main directions through which budgetary instruments and credit levers impact economic dynamics and the financial mechanisms of countries during a crisis are analyzed. It has been determined that their inconsistency can lead to negative economic consequences: inflationary pressures, liquidity shortages, increased debt burdens, and decreased trust in the financial system. Special attention is paid to ensuring the execution of the State budget under martial law and supporting the functioning of the country's financial system. It is emphasized that in times of crisis, the State is compelled to enhance fiscal incentives while simultaneously employing credit regulation tools and attracting additional sources of financing for the State budget. The article substantiates the need to develop a unified approach to coordinating the State's budgetary and credit policies, taking into account the specifics of the national economy and international experience. It is concluded that the strategic goal of the interaction between fiscal and credit policy is to achieve macroeconomic stability, restore investment activity, ensure social security, and create prerequisites for sustainable economic growth after the end of the crisis period.

Keywords: State financial policy, fiscal policy, credit policy, State budget, macroeconomic stability, sustainable development, global challenges.

Fig.: 1. Tabl.: 2. Bibl.: 14.

Kaneva Tetiana V. – D. Sc. (Economics), Professor, Dean of the Faculty of Finance and Accounting, State University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: t.kaneva@knute.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9847-0948>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2373563>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57210589884>

Bereznyi Maksym M. – Postgraduate Student of the Department of Finance, State University of Trade and Economics (19 Kioto Str., Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: m.bereznyy@knute.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-7798-5981>

У сучасних умовах економічної нестабільності, що спричиняє зростання інфляційних явищ і загрози виникнення фінансових криз, особливого значення набуває питання узгодженості бюджетної та кредитної політики держави. Збалансований механізм взаємодії між інструментами з питань макроекономічного регулювання є необхідним з метою досягнення рівноваги у фінансовій системі країни. Зростання дефіциту бюджету поглиблює ризики збільшення державного боргу та інфляційних процесів. Таким чином, злагоджена взаємодія складових елементів бюджетної та кредитної політики держави є важливим завданням у період економічних коливань. Актуальність дослідження зумовлена пошуком оптимальних механізмів взаємодії бюджетної та кредитної політики, які у своєму комплексному поєднанні забезпечуватимуть макроекономічну стабільність та стійкий соціально-економічний розвиток країни в умовах кризових явищ.

Відбудова Україна та її розвиток із забезпеченням конкурентних позицій на світовому ринку вимагає комплексної взаємодії бюджетної та кредитної політики держави. Ця синергія є особливо важливою для створення стабільного фінансового середовища, розширення бази додаткових джерел інвестицій та стимулювання соціально-економічного зростання країни.

Питання координації бюджетної та кредитної політики держави в кризових умовах стало центром обговорення та вивчення досить великої кількості науковців. Дослідження даної проблематики вказує на те, що механізм взаємодії бюджетної та кредитної політики держави є не просто теоретичною концепцією, а необхідним інструментом для злагодженого функціонування економіки країни в умовах зовнішньоекономічних і внутрішніх викликів. Серед авторів, які досліджували зазначені вище питання, варто виділити наукові праці: І. Чугунова, І. Запатріної, М. Пасічного, І. Адаменко, С. Качули, В. Макогон, Г. Кучер. Пошук шляхів удосконалення взаємодії бюджетної та кредитної політики держави на сучасному етапі розвитку соціально-економічного середовища потребує постійного аналізу та вивчення з метою коригування фінансового механізму у відповідь на фактори впливу.

Метою статті є дослідження механізму взаємодії бюджетної та кредитної політики та їх координація в кризових умовах з метою досягнення макроекономічної стабільності й упередження негативного впливу на соціально-економічне середовище.

В умовах глибоких економічних викликів, які були спричинені пандемією COVID-19 та поглиблені війною, постало завдання підсилення значен-

ня інструментів макроекономічного регулювання задля покращення їх ефективності для забезпечення стабільності та сталого розвитку суспільства. Враховуючи це, актуальність дослідження взаємодії бюджетної та кредитної політики значно зростає. Адже ці два ключові важелі державного впливу на економіку у кризові періоди повинні демонструвати високий рівень координації та синергічного взаємозв'язку. Відсутність злагодженості між фінансовими діями Уряду та монетарною політикою Національного банку може спричинити небажані наслідки, такі як неконтрольоване зростання державного боргу, інфляція або, навпаки, затяжна рецесія, тобто значне уповільнення ділової активності суб'єктів економічного ринку. Необхідним є розгляд того, як різні комбінації даних політик держави – від фінансової експансії, що супроводжується «м'якою» монетарною політикою, до більш жорстких заходів економії – впливають на ключові макроекономічні показники. Особливу увагу слід звернути на використання міжнародного досвіду в подоланні кризових явищ, а також на розробку рекомендацій щодо оптимізації координації політик для забезпечення стійкого післявоєнного відновлення економіки країни.

Науковці І. Чугунов, М. Пасічний та А. Нікітшин зазначили, що військові дії змінили цілі та механізм бюджетної політики, у зв'язку з чим змінилися як обсяг наповнення бюджетів різних рівнів, так і пошук додаткових джерел їх наповнення [1]. Наслідки, які виникли з початком повномасштабного вторгнення на територію нашої держави, важко оцінити. Соціально-економічне середовище країни постало перед такими викликами: зростання рівня безробіття населення; досить серйозні пошкодження виробничої інфраструктури та скасування логістичних маршрутів, зниження ділової активності та перегляд інвестиційних домовленостей; внутрішня та зовнішня міграція населення, що значно вплинуло на виконання Державного бюджету України (табл. 1).

Із наведених даних у табл. 1 можна спостерігати, що протягом 2022 р. виконання державного бюджету відбувалося в умовах соціально-економічних викликів та зовнішньої загрози, а саме – початку повномасштабної війни на значній території України, розпочатою державною-агресором. Шокова ситуація для економіки та суспільства вплинула на обсяг доходів бюджетів усіх рівнів. Проте дохідна частина державного бюджету була виконана на прийнятному рівні (+15,1% від визначеного Законом), насамперед за рахунок надходження грантової допомоги від міжнародних партнерів. Варто зазначити, що в даному періоді зросли об-

Динаміка виконання Державного бюджету України (2020 – липень 2025 рр.), млрд грн [2]

	2020	2021	2022	2023	2024	Липень 2025
Доходи	1076,02	1296,85	1787,40	2672,00	3122,71	2095,34
Видатки	1288,02	1490,26	2705,42	4014,42	4486,68	2777,64
Кредитування	5,10	4,53	-3,33	-9,31	-5,47	-4,39
Дефіцит бюджету	-217,10	-197,94	-914,70	-1333,11	-1358,50	-677,91

сяги неподаткових надходжень (346,3 млрд грн, що на 171 млрд грн, або на 97,5 % більше, ніж у 2021 р.), що зумовлено зростанням власних надходжень бюджетних установ до спеціального фонду Державного бюджету України. Значну частину таких надходжень можуть становити кошти, що надходять на офіційні рахунки для пожертв на підтримку України від глобальної ініціативи «United24» [4]. Національним банком України 24 лютого 2022 р. був відкритий спеціальний рахунок з метою підтримки ЗСУ та оборони України, на якому станом на вересень 2025 р. усього зібрано 1,9 млрд дол. [5].

Війна спричинила значну зміну цілей економіки та напрямів бюджетних видатків у бік забезпечення обороноздатності країни та соціальної підтримки громадян. Досліджуючи структуру видатків, помітно зросло фінансування у сфері: «Оборона» (42,2% від загального обсягу видатків), «Громадський порядок, безпека та судова влада» (16,4%) та «Соціальний захист і соціальне забезпечення» (15,7%), що зрозуміло, адже саме ці напрями видатків є пріоритетними для забезпечення оборонної міцності, фінансове забезпечення військовослужбовців та найбільш уразливих верств населення.

У періоди 2023 – липень 2025 рр. цілі економіки залишалися незмінними, і завдяки скоординованим діям Уряду країни та міжнародній підтримці забезпечується виконання державного бюджету. Ефективне використання бюджетних коштів та якісне надання публічних послуг є передумовою формування сталої, передбачуваної бюджетної політики. Кабінетом Міністрів України здійснюється перегляд витрат державного бюджету, що підвищить ефективність та результативність використання бюджетних коштів, сприятиме посиленню прозорості і контролю за механізмом бюджетного процесу. Завдяки даній практиці вдосконалилась реалізація державної фінансової політики, підвищиться оптимізація та перерозподіл фінансових ресурсів відповідно до пріоритетних цілей державної політики на етапі бюджетного планування.

Враховуючи шокові умови, у яких знаходилася держава, з'явилася необхідність оперативного реагування на економічні виклики. У періоди економічних потрясінь бюджетна та кредитна політики держави повинні комплексно взаємодіяти, оскільки обидві спрямовані на підтримку платоспроможності держави, бізнесу та населення. Особливо важливою синхронна взаємодія та синергійний зв'язок бюджетної та кредитної політик повинна бути в умовах воєнного стану – з метою забезпечення обороноздатності країни та гарантування соціального захисту населення. Бюджетна політика підтримує попит і соціальну стабільність, тоді як кредитна – забезпечує доступність грошей і фінансову стійкість. Їхня ефективна взаємодія дозволяє пом'якшити наслідки кризи, стабілізувати економіку та створити передумови для відновлення соціально-економічного середовища країни.

Зниження ефективності ринкових фінансових інструментів та висока невизначеність в умовах повномасштабних бойових дій послаблюють здійснення монетарної політики у форматі інфляційного таргетування з плаваючим валютним курсом. З огляду на потреби забезпечення протистояння в широкомасштабній збройній агресії та безперебійного функціонування системи державних фінансів в умовах воєнного стану Національний банк України надає підтримку державному бюджету шляхом купівлі цінних паперів Уряду на первинному ринку. Відповідно до «Основних засад грошово-кредитної політики на період воєнного стану», які визначені Національним банком у 2022 році, доцільність та обсяги операцій із фінансування державного бюджету визначаються окремими рішеннями Національного банку, зважаючи на ситуацію на фінансових ринках і в державних фінансах, зокрема з урахуванням можливості наповнення державного бюджету з інших джерел [6, с. 2–3].

Завдяки спільним діям Уряду та фінансових органів держави здійснювалася підтримка фінансового механізму країни з метою забезпечення видатків на оборону та безпеку, проте, як наслідок, помітно зріс дефіцит державного бюджету (на 716,76 млрд грн більше порівняно з 2021 р.). Для

його фінансування держава використовувала внутрішні та зовнішні запозичення, а також емісійне фінансування з боку НБУ в обмежених обсягах. Міністерством фінансів України розміщувалися військові облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), які частково викуповувалися НБУ та банками, надалі дані інструменти фінансового регулювання також використовувалися [7]. Станом на 31 грудня 2024 р. було залучено ОВДП (у тому числі військових облігацій) в обсязі 15,82 млн грн [8].

Проте в умовах економічної нестабільності, спричиненої військовим станом, фінансова система держави опинилася перед внутрішніми та зовнішніми загрозами. Як зазначили у своєму дослідженні С. Гуменюк і Г. Кучер, останні зумовлюють необхідність інституційних і фінансових трансформацій, адаптованих до геоекономічних змін і потребують новацій в управлінні системі публічних фінансів. У зв'язку з масштабними руйнуваннями інфраструктури, збільшенням кількості зовнішньої та внутрішньої міграції населення, зміною логістичних магістралей, зменшенням виробничих потужностей – значно зросли додаткові боргові та фінансові ризики [9]. Зростання кількості безробіття населення та призупинення деяких бізнес-партнерств позначилося на обсягах податкових надходжень і перегляді напрямів державних видатків, що негативно вплинуло на формування макрофінансового середовища (табл. 2).

Здійснивши аналіз статистичних даних державного та гарантованого державою боргу України за період 2020 р. – липень 2025 р., слід зазначити, що обсяг значно збільшився з початком введення воєнного стану. У 2022 році важливим кроком у погашенні державного боргу відіграли ведення переговорів з іноземними інвесторами щодо відстрочки на два роки платежів за

всіма випущеними та гарантованими державою еврооблігаціями на загальну суму близько 21,1 млрд дол. США. Даний крок допоміг Уряду заощадити близько 6 млрд дол. США і спрямувати їх на фінансове забезпечення першочергових потреб держави. Міністерством фінансів України спільно з групою офіційних кредиторів України з країн G7 та Паризького клубу було укладено Меморандум про взаєморозуміння щодо призупинення виплат за державним і гарантованим державою боргом з до кінця 2023 р. щодо можливості продовження призупинення на додатковий рік [10].

Протягом 2022–2023 рр. відбулося збільшення обсягу зовнішнього боргу: з 45% на кінець 2021 р. до 69,4% станом на кінець 2023 р., а у 2024 р. було заплановано подальше його збільшення до 76,9%. Така ситуація була викликана воєнними діями та збільшенням зовнішнього пільгового фінансування. Слід зазначити, що у країнах – аналогах членів ЄС частка зовнішнього боргу становить 43%, у країнах – аналогах не членів ЄС – 70%, що свідчить про те, що для України такий відсоток є відносно високим показником [10].

За даними Trading Economics, у 2024 році державний борг України сягнув майже 89,8% ВВП [11]. За даними досліджень І. Чугунова, Г. Кучер та І. Любчак, у 2024 році найбільшу питому вагу мають довгострокові інструменти, а саме, близько 77%, у той час як середньострокові боргові інструменти становлять лише 13,6% і короткострокові – 9,0% [12]. Основну частку у структурі боргових джерел фінансування державного бюджету складають кредити ЄС, Світового банку та Міжнародного валютного фонду, що становить близько 50% загального обсягу державних запозичень. Водночас, ОВДП становлять 24% загального обсягу державних запозичень (рис. 1).

Таблиця 2

Державний і гарантований державою борг України (2020 р. – липень 2025 р.), млрд грн [3]

	31.12.2020	31.12.2021	31.12.2022	31.12.2023	31.12.2024	31.07.2025
Державний борг	2259,23	2362,72	3715,13	5188,09	6692,47	7477,52
Внутрішній борг	1000,71	1062,56	1389,69	1587,70	1863,13	1864,57
Зовнішній борг	1258,52	1300,16	2325,44	3600,39	4829,34	5612,94
Гарантований державою борг	292,65	309,34	360,43	331,54	288,51	296,35
Внутрішній борг	32,24	49,04	72,20	68,80	69,36	81,34
Зовнішній борг	260,41	260,30	288,24	262,75	219,15	215,01
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу	2551,88	2672,06	4075,57	5519,64	6980,99	7773,87

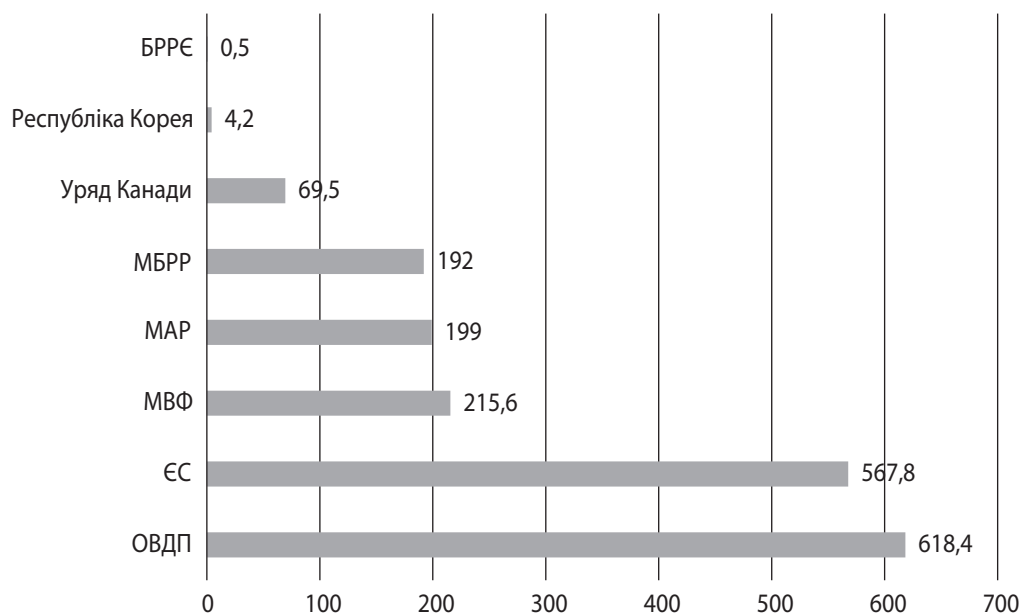

Рис. 1. Джерела фінансування загального фонду державного бюджету у 2024 р., млрд грн [13]

Значне зменшення частки короткострокових інструментів відбулося у зв'язку з відмовою від розміщення короткострокових ОВДП з метою збільшення середньозваженого терміну до погашення державного внутрішнього боргу та, відповідно, частки середньострокових інструментів. Таким чином, мінімізуючи ризик рефінансування, а також відсотковий ризик, оскільки інструменти з коротким терміном погашення потенційно вважаються такими, відсоткова ставка за якими прирівнюється до плаваючої з огляду на необхідність рефінансування в короткий проміжок часу, збільшення частки довгострокових інструментів відбулося внаслідок переважного фінансування державного бюджету за рахунок пільгових довгострокових кредитів та позик МФО та країн-партнерів. Варто також врахувати той факт, що міжнародні фінансові організації та країни-партнери надавали фінансову підтримку у вигляді грантів, що дало змогу зменшити потребу у фінансуванні державного бюджету за рахунок державних запозичень [13, с. 6–7].

Унаслідок зростання обсягів державного боргу та ослаблення економічного потенціалу виникли ризики щодо платоспроможності України. Упродовж останніх років Уряд активно працював з міжнародними партнерами щодо вдосконалення управління державним і гарантованим державою боргом, зокрема покращення умов кредитування, відтермінування/замороження боргових виплат, тощо. У 2023–2024 рр. Уряд успішно домовився з власниками облігацій про відтермінування виплат за суверенними облігаціями, що дозволило зберегти макроекономічну стабільність та забезпечити фінансування оборони країни. Це рішення було

підтримано 97,38% власників облігацій, що перевищило необхідний поріг у дві третини голосів [9].

Важливим інструментом стимулювання розвитку економіки в кризових умовах є підтримка підприємництва. Саме бізнес є одним із ключових факторів збереження економічної стійкості та відновлення країни. Підтримка бізнесу державою в умовах воєнного стану є стратегічно значущим вектором для забезпечення зайнятості населення, формування бюджетних доходів та зміцнення обороноздатності. Завдяки своєчасності сплаті податків у перші місяці повномасштабного вторгнення вдалося наповнити дохідну частину бюджету та здійснити фінансування нагальних потреб держави.

Створення умов для сталого розвитку підприємництва, зокрема як відповідь на негативні економічні та соціально-економічні наслідки війни, відбувається через надання мікрогрантів для започаткування, масштабування та/або релокації наявного мікропідприємництва та середнього бізнесу в містах і селах. Як свідчать дані Міністерства фінансів, за час дії воєнного стану в рамках програми портфельних державних гарантій було надано 43,5 тис. пільгових кредитів бізнесу на загальну суму 147,3 млрд грн. Значення підтримки бізнесу для економіки України в умовах війни, насамперед, полягає в такому:

1. Формування бюджетних надходжень: діючий бізнес гарантує надходження податкових платежів до бюджетів, що є критично важливим для забезпечення фінансування видатків на оборону та соціальної сфери.

2. Збереження робочих місць: навіть у складних умовах підприємництво залишається головним джерелом зайнятості населення.

3. Адаптація та інновації: війна змушує бізнес здійснювати пошук нових технологічних і організаційних рішень, залучати додаткові джерела фінансової підтримки (інвестицій).

4. Інтеграція в європейський простір: підприємства, які починають співпрацю з міжнародними партнерами та орієнтуються на експорт до ЄС, сприяють пришвидшенню та зміцненню економічної інтеграції України.

5. Післявоєнне відновлення: збереження бізнес-структур у воєнний час створює підґрунтя для ефективної економічної реконструкції на шляху до перемоги.

Взаємодія бюджетної та кредитної підтримки в умовах війни – це про стратегічну інвестицію в майбутнє економічне відновлення та фінансову незалежність держави. Слід зазначити, що узгодженість та злагодженість дій бюджетної та кредитної політики держави допомагає уникнути дестабілізації на валютному та фінансовому ринках, забезпечуючи довіру до гривні та банківської системи. Саме тому варто виділити необхідні бюджетні інструменти підтримки підприємництва: державні субсидії та гранти; податкові пільги та відстрочки; державні замовлення для малого бізнесу. Щодо кредитної політики: пільгове кредитування (знижені ставки, часткове державне гарантування кредитів); кредитні канікули та реструктуризація боргів; рефінансування банків для здешевлення позик бізнесу.

Важливим кроком у фінансовій політиці України є участь у низці важливих міжнародних програм з підтримки як бюджетної, так і кредитної політики в умовах повномасштабної війни. Така співпраця є необхідним підґрунтям для підтримки фінансування соціальних видатків, забезпечення макрофінансової стабільності та підтримки функціонування економіки країни.

Однією із таких програм є «Ukraine Facility», яка передбачає проведення ряду реформ. Протягом 2024–2027 рр. 50 мільярдів євро від Європейського Союзу буде спрямовано на фінансування державного бюджету, стимулювання інвестицій та технічну підтримку в реалізації програми. З виділених коштів найбільше фінансування отримає державний бюджет (38,27 мільярдів євро), для інвестиційного фонду буде виділено 6,97 мільярдів євро, а технічна і адміністративна підтримка складатиме 4,76 мільярдів євро [14].

З метою швидкого відновлення та довгострокового економічного зростання потрібні державні зміни, які створять основу для прискорення еко-

номічного відновлення та зміцнення інституційної спроможності. У сфері управління державними фінансовими ресурсами «Ukraine Facility» спрямована на сталий розвиток національної економіки, який насамперед залежить від міцної, прозорої фінансової системи, де держава здатна забезпечити себе самостійно. У процесі здійснення змін плануються такі завдання, як: прозора система управління державними доходами та видатками; усунення податкових прогалів; упровадження механізмів управління державним боргом; аудит державних витрат відповідно до міжнародних стандартів. Як ефект проведення зазначених змін передбачається скорочення державного боргу, зменшення дефіциту бюджету, детінізація економіки [14].

Для забезпечення стійкої підтримки підприємств та залучення додаткових інвестиційних джерел фінансовий сектор України має бути функціональним і надійним, який розширить доступ до ресурсів та вдосконалив механізм функціонування фінансово-кредитної політики. У сфері фінансових ринків за період дії програми «Ukraine Facility» планується здійснити відновлення оцінки стійкості та перевірки якості активів найбільших банків, поступове скорочення державласності в банківському секторі, розв'язання проблеми непрацюючих кредитів (NPL) банків, удосконалення державного регулювання ринків капіталу та організованих товарних ринків. Завдання реформування даної реформи спрямоване на забезпечення доступу бізнесу до капіталу та зменшення навантаження на державний бюджет. Як ефект проведення змін у функціонуванні фінансових ринків передбачається посилення стійкості банківської системи, кращі умови кредитування для бізнесу, підвищення довіри інвесторів до сектора [14].

Зважаючи на міжнародний досвід, слід зазначити, що в кризових умовах уряди держав активно нарощують державний борг для фінансування бюджетної, соціальної, безпекової складових функціонування державного інституту. Борговий механізм дозволяє вирішити питання покриття дефіцитів при фінансуванні бюджетних витрат. Ефективна взаємодія бюджетної та кредитної політики дозволить пом'якшити негативні наслідки кризових явищ для соціально-економічного середовища, підтримати механізм фінансової системи, зберегти рівень зайнятості населення та стимулювати економічне відновлення країни.

У періоди економічних коливань країни обирали різні моделі співпраці між урядами та центральними банками, що сформувало міжнародний досвід, який є цінним для України. У період пандемії COVID-19 країни були змушені посилити взаємо-

узгодженість бюджетної та кредитної політики. Бюджетні заходи включали використання фінансових інструментів регулювання: податкові пільги, субсидії малому бізнесу, соціальні виплати населенню. У той момент діяла кредитна політика, що була орієнтована на зниження ставок, упровадження кредитних канікул і рефінансування банків. Аналіз кейсів міжнародного фінансового регулювання в умовах економічної нестабільності дозволив зробити висновок, що синергійний зв'язок між діями Уряду та політикою центрального банку є ключовою умовою результативності антикризових заходів. Світовий досвід показує, що в умовах надзвичайних криз (війни, пандемії, природних катастроф) у країнах спостерігається високий рівень боргу. Проте такий рівень є безпечним і відносно оптимальним для економіки, якщо це супроводжується:

1. Стабільною фінансовою підтримкою міжнародної спільноти.
2. Публічним і прозорим механізмом управління державними фінансовими ресурсами.
3. Довірою суспільства до дій Уряду та економічної політики.

Використання міжнародного досвіду у взаємодії бюджетної та кредитної політики та продовження фінансового партнерства гарантуватиме можливість державі зберегти функціонування ключових інституцій, підтримати захищеність населення та вистояти у війні.

ВИСНОВКИ

Бюджетна та кредитна політики є ключовими інструментами державного регулювання економіки. Особливо важливого значення їх узгоджена взаємодія набуває в умовах економічної кризи. В умовах економічної нестабільності, коли фінансова система країни є вразливою до зовнішніх і внутрішніх факторів впливу, узгоджена та скоординована дія фіскальних і монетарних інструментів є ключем до досягнення збалансованості макроекономічного стану. Взаємодія бюджетної та кредитної політики в кризових умовах вимагає динамічного, гнучкого та цілеспрямованого підходу, де кожна з них має діяти як єдиний механізм, досягаючи ефекту синергійності.

Проте успіх такого зв'язку залежить від своєчасності, масштабності та узгодженості дій Уряду, а також від обґрунтованості стратегії подолання кризи та її наслідків. Бюджетна політика, орієнтована на фінансове забезпечення пріоритетних видатків держави та соціальний захист населення, у поєднанні з гнучкою кредитною політикою, створюють умови для підтримки бізнесу, банківської системи та поліпшення інвестиційного клімату.

Скоординовані дії Уряду та центрального банку сприятимуть ефективному фінансуванню бюджетного дефіциту, стимулюванню залучення додаткових джерел фінансування та збереженню довіри до національної валюти.

Міжнародний досвід підтверджує, що антикризові заходи є результативними лише за умови узгодженості між фіскальними та монетарними інструментами впливу на економічний механізм. Порушення синхронності дій бюджетної та кредитної політики може посилити інфляційні процеси, зростання боргового навантаження чи поглибити фінансову нестабільність.

Для України, яка переживає економічну турбулентність, викликану війною, особливого значення набуває поєднання зовнішньої фінансової підтримки, активного бюджетного регулювання та виваженої кредитної політики НБУ, що у своїй перспективі сформує основу для поступового економічного відновлення. Саме тому злагоджена взаємодія бюджетної та кредитної політики в кризових умовах є вирішальним чинником гарантування економічної стабільності країни, оскільки дозволяє забезпечити баланс між економічною активністю та контролем над інфляційними ризиками. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Чугунов І., Пасічний М., Нікітішин А. Доходи Державного бюджету України в умовах воєнного стану. *Scientia Fructuosa*. 2022. № 5. С. 124–137. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2022\(145\)08](https://doi.org/10.31617/1.2022(145)08)
2. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>
3. Державний борг та гарантований державою борг. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>
4. Державний бюджет України 2022 року: виконання в умовах повномасштабної війни. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/derzhavnyy-byudzheth-ukrayiny-2022-roku-vykonannya-v-umovakh>
5. United24. *Офіційний веб-сайт Урядової платформи в Україні*. URL: <https://u24.gov.ua/uk/impact-report/intro>
6. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdlrBPNWeMzk>
7. Канєва Т. В., Березний М. М. Інституційні засади фінансово-кредитної політики України в умовах воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія «Економіка та управління»*. 2025. № 20. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-20-08-05>

8. Джерела фінансування загального фонду Державного бюджету у 2024 році. *Міністерство фінансів України*. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Financing_ua_v31122024.pdf
 9. Гуменюк С. Р., Кучер Г. В. Боргові ризики в умовах воєнного стану в Україні. *Фінансові механізми забезпечення відновлення економіки України в сучасних умовах* : II Міжнародна науково-практична конференція молодих вчених (м. Ірпінь, 26 лютого 2025 р.). Ірпінь, 2025. С. 117–119. URL: https://dpu.edu.ua/images/2025/Photo_dlya_novyn_2025/Naukovi%20zahodi/06%20cerven%20Naukovi%20zahodi/Zbirnik_finsanovi_mehanizmi_compressed.pdf#page=118
 10. Шемаєва Л. Трансформація структури держборгу України в умовах війни: ризики та шляхи їх зниження. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 08.10.2024. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/transformatsiya-struktury-derzhborhu-ukrayiny-v-umovakh-viyny-ryzyky-ta>
 11. Ukraine Government Debt to GDP. *Trading Economics*. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/government-debt-to-gdp>
 12. Чугунов І. Я., Кучер Г. В., Любчак І. С. Управління державним боргом у системі суспільно-економічних трансформацій. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-56>
 13. Звіт про виконання Програми управління державним боргом на 2024 рік. *Офіційний сайт Міністерства фінансів України*. URL: <https://share.google/DQQ5CoK6dhdxTn1oz>
 14. Програма фінансової підтримки України від Європейського Союзу. *Ukraine Facility*. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>
- REFERENCES**
- Chuhunov, I., Pasichnyi, M., & Nikitishyn, A. (2022). Dokhody Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [State Budget Revenues of Ukraine under Martial Law]. *Scientia Fructuosa*, (5), 124–137. [https://doi.org/10.31617/1.2022\(145\)08](https://doi.org/10.31617/1.2022(145)08)
- Chuhunov, I. Ya., Kucher, H. V., & Liubchak, I. S. (2024). Upravlinnia derzhavnym borhom u systemi suspilno-ekonomichnykh transformatsii [Public debt management in the system of socio-economic transformations]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (68). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-56>
- Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian. (n. d.). [State web portal of the budget for citizens]. <https://openbudget.gov.ua/>
- Humeniuk, S. R., & Kucher, H. V. (2025). Borhovi ryzyky v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Debt risks under martial law in Ukraine]. In *Finansovi mekhanizmy zabezpechennia vidnovlennia ekonomiky Ukrainy v suchasnykh umovakh* [Financial Mechanisms for Ensuring the Restoration of Ukraine's Economy in Modern Conditions] (p. 117–119). Irpin. https://dpu.edu.ua/images/2025/Photo_dlya_novyn_2025/Naukovi%20zahodi/06%20cerven%20Naukovi%20zahodi/Zbirnik_finsanovi_mehanizmi_compressed.pdf#page=118
- Kanieva, T. V., & Bereznyi, M. M. (2025). Instytutsiini zasady finansovo-kredytnei polityky Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Institutional principles of financial and credit policy of Ukraine under martial law]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriya «Ekonomika ta upravlinnia»*, (20). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-20-08-05>
- Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2024). *Dzherela finansuvannia zahalnoho fondu Derzhavnoho biudzhetu u 2024 rotsi* [Sources of Financing for the General Fund of the State Budget in 2024]. https://mof.gov.ua/storage/files/Financing_ua_v31122024.pdf
- Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2024). *Zvit pro vykonання Prohramy upravlinnia derzhavnym borhom na 2024 rik* [Report on the implementation of the public debt management Program for 2024]. <https://share.google/DQQ5CoK6dhdxTn1oz>
- Ministerstvo finansiv Ukrainy. (n. d.). *Derzhavnyi borh ta harantovanyi derzhavoiu borh* [Public debt and state-guaranteed debt]. <https://mof.gov.ua/uk/derzhavniy-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg>
- Natsionalnyi bank Ukrainy. (n. d.). *Osnovni zasady hroshovo-kredytnei polityky na period voiennoho stanu* [Basic principles of monetary policy for the period of martial law]. <https://bank.gov.ua/ua/files/hJTwdlrBPNWeMzk>
- Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. (n. d.). *Derzhavnyi biudzhets Ukrainy 2022 roku: vykonannya v umovakh povnomashtabnoi viiny* [State Budget of Ukraine 2022: Implementation in conditions of full-scale war]. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/derzhavnyy-byudzhets-ukrayiny-2022-roku-vykonannya-v-umovakh>
- Shemaieva, L. (2024, Zhovten 8). *Transformatsiia struktury derzhborhu Ukrainy v umovakh viiny: ryzyky ta shliakhy yikh znyzhennia* [Transformation of Ukraine's public debt structure under war conditions: risks and ways to reduce them]. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/transformatsiya-struktury-derzhborhu-ukrayiny-v-umovakh-viyny-ryzyky-ta>
- Trading Economics. (n. d.). *Ukraine Government Debt to GDP*. <https://tradingeconomics.com/ukraine/government-debt-to-gdp>
- Ukraine Facility. (n. d.). *Prohrama finansovoi pidtrymky Ukrainy vid Yevropeiskoho Soiuzu* [EU financial support program for Ukraine]. <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>
- United24. (n. d.). *Ofitsiyni veb-sait Uriadovoi platformy v Ukraini* [Official website of the government platform in Ukraine]. <https://u24.gov.ua/uk/impact-report/intro>